

JAPON ATASÖZLERİNDE AİLE VE AKRABALIK KAVRAMI

FAMILY AND KINSHIP CONCEPTS IN JAPANESE PROVERBS

Yrd.Doç.Dr. Okan Haluk AKBAY

Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

halukakbay@yahoo.com

Özet

Atasözleri, geçmişten günümüze aktarılan, uzun tecrübe ve gözlemlere dayanılarak oluşturulmuş ve toplum tarafından benimsenmiş, kısa ve özlü öğütler veren kalıplaşmış sözlerdir. Atasözleri, toplumun ortak tecrübe, duygu, düşünce, tutum, davranış, dünya görüşü, inanç ve kültür yapısını yansıtır. Eski kuşakların tecrübelerinden kalma yol gösterici ve öğüt verici bir nitelik taşıması atasözlerinin başlıca özelliklerinden birisidir. Atasözleri, bu açılarından bakıldığında paha biçilmez bir kültürel ve folklorik hazine olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma, Japon atasözlerinde aile ve akrabalık kavramlarının ne şekilde ele alındığını ve Japon toplumunda aile ve akrabalık kavramlarının nasıl algılandığını genel hatlarıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, Japon atasözleri taranmış ve aile ve akrabalık kavramlarının imgesine ilişkin başlıca atasözleri belli başlıklar altında toplanarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atasözü, Japon atasözleri, Japon Kültürü, Aile, Akrabalık.

Abstract

Proverbs are rigid words which have been transferred from the past up to now, formed based on long experience and observations and adopted by the society, have given short and concise advices. Proverbs reflect the society's common experience, feeling, thought, attitude, behaviour, world view, belief and culture structure. That proverbs have an attribution, remaining from experiences of old generations, which guides and advises is one of primary specialities of them. When looked at from these angles, proverbs can be evaluated as a priceless cultural and folkloric treasure.

This study aims to reveal in which way the family and kinship concepts take place in Japanese proverbs and to reveal the angle of view into the family and kinship in Japanese society with its general lines. By this aim, Japanese proverbs were scanned and proverbs regarding the family and kinship image were tried to be evaluated by collecting in certain titles.

Keywords: Proverb, Japanese Proverbs, Japanese Culture, Family, Kinship.

Giriş

Aile, toplumu oluşturan en küçük birim kabul edilir. Japon sosyolog Morioka, aileyi "eşler arasındaki ilişkiyi temel alan, ebeveyn-çocuk, kardeşlik gibi yakın kan bağıyla birbirine bağlı bireylerden oluşan ve birincil olarak müreffeh bir yaşamı amaçlayan topluluk" olarak tanımlamaktadır (Morioka, 1972: 12). "Aile" sözcüğü, temelde anne-baba ve çocuklardan oluşan "çekirdek aile" anlamında kullanılsa da, çok sayıda akrabadan oluşan bir birimi tanımlamak amacıyla daha geniş bir anlamda da kullanılabilir. Aile, evlilik yoluyla genişlemekte; evlilik bağıyla yeni bireylerin de katılımıyla oldukça geniş bir sosyal birim hâlini alabilmektedir.

Diğer toplumlarda olduğu gibi Japon toplumunda da; tarih boyunca aile yapısının dönemin şartlarına bağlı olarak değişim gösterdiği görülmektedir (Adachi, 2012). Daha çok iki kuşağın bir arada yaşadığı geniş aileler, İkinci Dünya Savaşı dönemine kadar "geleneksel Japon ailesi" şeklinde tanımlanabilecek aile modelini oluşturmuştur (Tanno, 1999: 164). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise, ülke genelinde hemen her alanda görülen büyük değişim, geleneksel aile yapısını da etkilemiştir. Japon toplumunda, "geniş aile" yerini "çekirdek aile"ye bırakmış ve yeni bir aile anlayışı hâkim olmaya başlamıştır (Watanabe, 1993: 992). Özellikle, 1960'lı yıllardan itibaren ivme kazanan Japonya'nın göz kamaştırıcı ekonomik gelişimi ve beraberinde yaşanan büyük şehirlere göç hareketleri, Japon aile yapısını etkileyen önemli unsurlardan biri olmuştur (Watanabe, 1993: 1002). Günümüzde ise; evlenme yaşının yükselmesi, evlenme oranının azalması, doğum artış hızının düşmesi, yüksek boşanma oranları, kadının iş ve sosyal yaşamda daha etkin rol almasının aile yaşamına olumsuz yansımaları, aile içi iletişimsizlik vb. gibi sorunlar günümüz Japon aile sistemini olumsuz olarak etkileyen başlıca sorunlar olarak öne çıkmaktadır (Satô ve Ojima, 2011; Ishida, Nakao ve Kondô, 2011, Saitô ve Misumi, 2011).

Atasözleri üzerine birçok tanımlama yapılmıştır. Aksan, atasözlerini "bir toplumun bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtan ve yüzyıllarca yaşayabilen sözler" olarak tanımlamıştır (Aksan, 1996: 33). Aksoy ise atasözlerine "bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce" şeklinde bir tanım getirmiştir (Aksoy, 1989: 50). Ergen'a göre "atasözleri, geniş halk kitlelerinin yüzyıllar boyunca geçirdikleri tecrübe ve bunlara dayanan düşüncelerden doğan ve benimsenen, kimin tarafından söylendikleri belli olmaksızın ağızdan ağza dolaşan, yol gösterici nitelik kazanmış, az kelime ile çok mana ifade eden kültür unsurlarıdır" (Ergen, 1999). Sağlam "kısa ancak uyandırdıkları çağrışımlar itibarıyla gayet geniş kapsamlı özsözler" şeklindeki tanımıyla atasözlerinin iki temel ve önemli özelliğine dikkat çekmektedir (Sağlam, 2004: 9).

Atasözleri, bir toplumun kültürünü çeşitli açılardan yansıtan paha biçilmez bir folklorik hazine olarak değerlendirilebilir. Hatipoğlu, atasözlerinin bu özelliğini "her ulusun kendi atalarının düşüncelerine, denemelerine, gelenek ve görgülerine dayanan ulusal atasözleri vardır ve bu çeşit atasözlerinden de o ulusun düşünce, duygu yolları ve türleri az çok öğrenilmiş olur" şeklinde açıklamaktadır (Hatipoğlu, 1972: 182). Aksan ise, bu konuyla ilgili olarak "deyimler, bir dilin

anlatım yollarını, o dili konuşan toplumun geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerini ve çeşitli özelliklerini belirten önemli ipuçları sağlar" demektedir (Aksan, 1990: 37-38). Püsküllüoğlu, toplumun töre ve geleneklerini, felsefesini atasözlerinde bulmanın mümkün olduğunu (Püsküllüoğlu, 2002: 5); Aksoy, her atasözünün kendi ulusunun damgasını taşıdığını (Aksoy, 1989: 27) söylemektedir. Diğer yandan Sağlam, atasözlerinin araştırılması yoluyla dil araştırmaları ve halkbilim çerçevesinde, kültür tarihi açısından pek çok aydınlatıcı bilginin elde edilebileceğinin altını çizmektedir (Sağlam, 2004: 8). Tüm, atasözlerinin değişik kültür ve dilleri anlamada büyük önem taşıdığını vurgulamaktadır (Tüm, 2010).

1. Çalışmanın Amacı ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı, atasözlerinin bir toplumun düşünce tarzına ilişkin önemli ipuçları sunduğu varsayımından yola çıkarak; Japon atasözlerinde "aile" ve "akrabalık" kavramlarının ele alınış şekli ve buradan hareketle geçmişten günümüze Japon toplumunda "aile" ve "akrabalık" kavramlarına yönelik bakış açısını genel hatlarıyla ortaya koymaktır.

Bu amaçla, Miyagoshi (1991), Shin Kokugo Kenkyūkai (1994), Sanseidō (1997), Gakken (1998) ve Tanno (1999) olmak üzere toplam beş adet Japonca atasözleri sözlüğü taranarak "aile" ve "akrabalık" imgelerine ilişkin atasözleri derlenmiştir. Farklı çeşitlemeleri olan atasözlerinin en yaygın şekliyle kullanıldığı düşünülen şekli çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu konuda Japonca anadil konuşucularının görüşlerine de başvurulmuştur. Bu aşamaların sonunda elde edilen toplam 99 adet atasözü belli başlıklar altında toplanarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışma içerisinde "aile" ve "akrabalık" kavramlarına yönelik algılamaların doğruluğu veya yanlışlığı tartışılmamış, sadece bu kavramların Japon atasözleri içerisindeki yeri ve algılanış şekli ortaya konulmaya gayret edilmiştir. Makalede ele alınan Japonca atasözleri, Latin harfleriyle transkripsiyonlu olarak verilmiştir.

2. Aile ve Akrabalık Kavramlarına İlişkin Atasözleri

2.1. Evlilik ve Aile Kurumu

Aile, toplumun temel taşıdır ve evlilik yoluyla kurulur. Birçok Japon atasözünde evlilik ve aile kurumunun yüceltiği hatta kutsallaştırıldığı görülmektedir. Mutlu bir yaşamın temel şartlarından biri olarak evlenmek ve aile sahibi olmanın önemine dikkat çekilmekte ve evlilik teşvik edilmektedir. Evliliğin önemini vurgulayan atasözlerinden bazıları şunlardır:

(01) "Ie ni nyobô naki wa hi no naki ro no gotoshi"

Kadinsız ev, ateşsiz ocak gibidir.

(02) "Ie ni nakute naranu mono wa uwagamachi to nyobô"

Evin olmazsa olmazı eşik ile kadındır.

(03) "Futariguchi wa sugoseru ga hitoriguchi wa sugosenu"

İki kişi geçinebilir ama tek başına geçinilmez.

(Evlilik, bolluk ve bereket getirir.)

Bazı Japon atasözlerinde, erkek ve kadının birbirini eş olarak seçmesi ve evlenmesi, kişilerin kendi iradeleri olduğu kadar alın yazgısı olarak da değerlendirilir.

Evlilikte kaderin de önemli rol oynadığına dikkat çekilir. Bu şekilde, evlilik kurumuna bir kutsallık da atfedilmektedir.

(04) "En areba senri mo aiyasuku, en nakereba taimen mo migatashi"

Kaderde varsa uzun mesafe bile yakın olur, kaderde yoksa karşı karşıya bile gelinmez.

(05) "Izumo no kami no en musubi"

Evlilik Tanrısının kader oyunu.

(06) "Tôkute chikaki wa danjo no naka"

Erkek ve kadın birbirine uzak gibi görünse de yakındır.

Kimi atasözleri, mutlu bir evlilik için eşlerin sahip olması gereken bazı özelliklerle dikkat çeker. Erkeklerde maddi gücün yerinde, çalışkan, cesur ve kuvvetli olmak, bayanda ise tutumlu, zarif ve kibar olmak gibi özellikler yeğlenmektedir.

(07) "Kasegu otoko ni kuri onna"

Çalışan erkeğe, tutumlu kadın.

(08) "Azuma otoko ni kyô onna"

Tokyo'lu erkeğe, Kyoto'lu hanım.

(Gösterişli ve kuvvetli Tokyo'lu erkeğe, zarif ve kibar Kyoto'lu bayan uygundur.)

(09) "Otoko wa dokyô, onna wa aikyô"

Erkek cesaret, kadında çekicilik.

(10) "Yome wa shita kara muko wa ue kara"

Gelin aşağıdan, damat yukarıdan.

(Gelinin gelir düzeyi düşük aileden, damadın gelir düzeyi yüksek aileden gelmesi iyidir.)

Yukarıda bahsedilen özelliklerin yanı sıra, özellikle erkekler için eş seçiminde dikkatli olunması, yanlış eş seçiminin erkeği bir felakete sürükleyeceği yönünde uyarıda bulunan atasözleri de görülmektedir. Bu atasözlerinde, kadının ev ve aile yaşamı üzerinde önemli bir rol oynadığı, evdeki mutluluk veya mutsuzluğun büyük ölçüde kadının karakter ve davranışlarına bağlı olduğu vurgulanmaktadır.

(11) "Otoko wa tsuma kara"

Erkek kadınla başlar.

(12) "Ie no midare wa onna kara"

Evin içi kadınla karışır.

(13) "Akusai wa hyaku nen no fusaku"

Kötü hanım yüzyıl süren kötü hasattır.

Bazı atasözlerinde, mutlu bir evlilik için erkeklerin kendilerinden yaşça büyük kadınlarla evlenmesinin tavsiye edildiği görülmektedir. Kadının yaşça büyük olması, kadının olgunluğunun ve bilgeliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

(14) "Ane nyobô wa shindai no kusuri"

Yaşı büyük hanım evin ilacıdır.

(15) "Sake wa furuzake, onna wa toshima"

İçkinin yıllanmış, kadının yaşı büyük olanı.

(16) "Toshi-ue no nyobô wa kin no waraji wo hakasete mo morae"

Altın sandalet giydirmen gerekse bile kendinden büyük hanım al.

Geleneksel görücü usulü evliliklerde çöpçatanın önemli bir rolü vardır. Bazı atasözlerinde çöpçatanın üstlendiği zor ve önemli görevin yanı sıra çöpçatanın diğer bazı özelliklerine de değinilmektedir. Bu atasözlerinde, çöpçatanın evlendireceği kişilerin sadece iyi yönlerini abartarak anlattığı, dolayısıyla temkinli davranılması gerektiği nükteli bir biçimde dile getirilmektedir.

(17) "Nakôdo wa waraji sensoku"

Çöpçatan bin çift sandalet.

(Çöpçatan, iki kişiyi evlendirebilmek için gide gele bin çift sandalet eskitir.)

(18) "Nakôdo guchi wa hanbun ni kike"

Çöpçatanın söylediklerinin ancak yarısını dinle.

(19) "Nakôdo no uso happyaku"

Çöpçatanın sekiz yüz yalanı.

Japon atasözleri içinde evliliğin yolunda gitmemesini konu alan atasözlerine de rastlanmaktadır. Evlenmeden önce birer yabancı olan erkek ve kadının, gün gelip ayrılacakları ve tekrar birer yabancı kişi hâline gelebileceklerine değinilir. Bu atasözlerinde, kadın erkek ilişkisinin her zaman yolunda gitmeyebileceği vurgulanır ve boşanmak olağan bir durum olarak kabul edilir.

(20) "Horeta hareta wa tôza nu uchi"

Sevmek ve sevilmek, kısa bir süredir.

(21) "Fûfu wa awasemono hanaremono"

Eşler bir araya geldiği gibi ayrılır.

(22) "Rakka eda ni noborigatashi"

Düşen yaprak dala geri dönmez.

(Eşlerin arası bozulur ve ayrılırlarsa bir daha eski hâllerine dönemezler.)

(23) "Hakyô futatabi terasazu"

Kırılan ayna tekrar göstermez.

(Eşlerin arası bozulur ve ayrılırlarsa bir daha eski hâllerine dönemezler.)

2.2. Eşler Arasındaki İlişki

Evlilik kurumu, büyük ölçüde eşler arasındaki ilişki üzerine kuruludur. Eşlerin birbirine bağlılığı, birbirine karşı duyduğu sevgi, saygı ve sorumluluk, ailenin

temel unsurları arasında yer alır. Bazı Japon atasözlerinde, eşler arasındaki bu derin ve güçlü bağ ele alınmaktadır.

(24) "Fûfu wa nisei"

Karı koca iki nesil.

(Eşler arasındaki ilişki sadece bu dünya ile sınırlı değildir; ölüm sonrasında bile devam eder.)

(25) "Omae wa hyaku made washa kujûku made"

Sen yüz yaşına, ben doksan dokuz yaşına kadar yaşayayım.

(Karı kocanın birbirine duyduğu sevgi çok derindir. Her ikisi de mümkün oldukça uzun yaşamayı ve birbirinden ayrılmamayı diler.)

(26) "Otoko wa matsu, onna wa fuji"

Erkek çam ağacı, kadın ise salkım gibidir.

(Erkek yere sıkıca kök salan çam ağacı, kadın ise çam ağacına sarılan salkım gibidir.)

Geleneksel Japon aile yapısında, ataerkil düşünce hâkim olmakla beraber, birçok atasözünde kadının evi çekip çeviren, evi yönlendiren ve evde düzeni sağlayan önemli bir güç olarak aile içerisindeki önemli konumu vurgulanmaktadır.

(27) "Nyobô wa ie no daikokubashira"

Kadın evin temel direğidir.

(28) "Nyobô wa hanshinjô"

Kadın evdeki hazinenin yarısıdır.

Kadının aile içerisindeki önemi vurgulanmakla birlikte, kadının ev yönetimini tamamen ele geçirmesi ve otorite kurması hoş karşılanmaz. Bazı Japon atasözlerinde, kadının kocası üzerindeki etkisinin büyük olduğu ve kadının kocasını istediği gibi yönlendirebileceğine değinilir. Japon atasözlerinde, kadının kocasını yönetmesi ve evde hâkimiyeti ele geçirmesi, büyük bir felaket olarak değerlendirilmektedir.

(29) "Tsuma no iu ni mukô yama mo ugoku"

Kadın konuşursa karşıdaki dağlar hareket eder.

(Kadının ev yönetimi üzerindeki etkisi çok büyüktür.)

(30) "Mendori utaeba ie horobu"

Dişi kuş öterse ev çöker.

(Evde kadının yönetimi ele alması aileyi felakete sürükler.)

(31) "Mendori susumete ondori toki wo tsukuru"

Erkek kuş, ancak dişi kuş istediğinde öter.

(Erkek, kadının sözüne göre harekete eder.)

Bazı atasözlerinde, eşler arasında zaman zaman pürüzlerin çıkabileceği ancak bunların çoğunlukla geçici olduğu ve eşlerin çok geçmeden barıştığı vurgulanır. Eşler arasındaki sorunların çoğunlukla kadının kıskançlığından kaynaklandığına işaret edilir.

(32) "Nishi kaze to fûfu genka wa yû kagiri"

Batı rüzgarı ve karı koca kavgası ancak akşama kadar sürer.

(Karı koca arasındaki kavga ve küskünlük akşam olunca sona erer.)

(33) "Fûfu genka wa inu mo kuwanu"

Karı koca kavgasını köpek bile yemez.

(Karı koca, saçma şeylerden dolayı kavga ederler ve hemen barışırlar. Onun için her şeye meraklı olan köpek bile karı koca kavgasına ilgi göstermez.)

(34) "Nyobô no yaku hodo teishu motemo sezu"

Kadının kıskandığı kadar koca çekici değildir.

(Kadın kocasını çok kıskanır. Ancak, kocası kadının tahmin ettiği kadar çekici değildir.)

2.3. Anne ve Baba

Anne ve babanın temel görevi çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmek ve hayata hazırlamaktır. Çocuk yetiştirmek, anne baba için uzun ve zahmetli bir süreçtir. Ancak insanın doğası gereği, anne ve baba çocuk yetiştirirken hiçbir fedakârlıktan kaçınmaz ve çocuk için çekilen zahmet insana sıkıntı vermez. Birçok Japon atasözünde, anne babanın çocukları için çektiği zahmet ve gösterdiği olağanüstü fedakârlığa değinilir.

(35) "Ko wa sangai no kubikase"

Çocuk bu dünyanın boyunduruğudur.

(36) "Ko wo moteba shichijûgo do naku"

Çocuğun olursa yetmiş beş kere ağlarsın.

(37) "Oya no kokoro ko shirazu"

Anne babanın yüreğini çocuk bilemez.

(38) "Ko yue ni mayou oyagokoro"

Çocuk için afallayan anne baba yüreği.

(39) "Oya omou kokoro ni masaru oyagokoro"

Anne babanın yüreği, anne babayı düşünen yürekten üstündür.

(Çocuk, anne ve babasının kendisini düşündüğü kadar, anne ve babasını düşünmez.)

(40) "Oya wa senri wo iku tomo ko wo wasurezu"

Anne baba çok uzaklara gitse bile çocuklarını unutmaz.

(41) "Hito no ko no shinda yori wa ga ko no koketa"

Başkasının çocuğunun ölümündense kendi çocuğunun düşmesi.

(42) "Oya wa nakiyori tanin wa kuiyori"

Anne baba ağlamak için, başkası yemek için gelir.

(İnsanın üzüntüsünü yürekten paylaşanlar yalnızca anne ve babadır.)

Anne ve babanın gözünde çocuğun son derece sevimli bir varlık olduğu, kimi zamanlar bu sevginin anne babanın çocukla ilgili gerçekleri görmesini bile engellediği bazı atasözlerinde vurgulanır.

(43) "Waga ko jiman wa oya no tsune"

Çocuğunu övmek anne babanın sıradan işidir.

(44) "Waga ko no akuji wa mienu"

Çocuğun kötü işleri anne babanın gözüne görünmez.

(45) "Oya ni me nashi"

Anne babanın gözü yoktur.

(Anne baba, çocuklarının hatalarını görmez.)

(46) "Kodomo no kenka ni oya ga deru"

Çocuğun kavgasına anne baba karışır.

(Anne baba, çocuklarını çok sevdiklerinden çocuklar arasındaki kavgaya bile karışmaktan kendini alamaz.)

Çocuğun yetişmesi ve belli bir sosyal statü kazanmasında anne babanın sağlayacağı imkânlar büyük önem taşır. Anne babanın sahip olduğu imkânlar ve toplumsal konum, gelecekte çocuğun kazanacağı sosyal statüyü de büyük ölçüde etkilemektedir. Bazı atasözleri bu durum şöyle vurgulamaktadır:

(47) "Oya no hikari wa nana hikari"

Anne babanın ışığı yedi ışıktır.

(Anne babanın çocuk için sağlayacağı olanaklar, çocuğun geleceği üzerinde etkilidir.)

(48) "Oya no inga ga ko ni mukuiru"

Anne babanın yaptıkları çocuğa döner.

Anne baba, çocuklarını çeşitli tehlikelerden korumak ve geleceğe en iyi şekilde hazırlanmalarını sağlamak için sürekli öğütte bulunurlar. Bazı Japon atasözlerinde, can sıkıcı dahi olsa, anne babanın verdiği nasihatlerin can kulağıyla dinlenmesi ve bunlara değer verilmesi tavsiye edilir.

(49) "Hiyazake to oya no iken wa ato de kiku"

Soğuk içki ve anne babanın fikri sonradan etkisini gösterir.

(İçkinin etkisinin bir süre sonra ortaya çıkması gibi, anne babanın fikri de ilk başta saçma ve lüzumsuz gibi görünse de sonradan değeri anlaşılır.)

(50) "Oya no iken to nasu no hana wa sen ni hitotsu mo ada wa nai"

Anne babanın fikri ile patlıcan çiçeğinden zarar gelmez.

(Patlıcan çiçeğinin ekin vererek yararlı olması gibi, anne babanın fikri de çocuk için yararlıdır.)

Bazı Japon atasözlerinde, anne ve babanın çeşitli özelliklerine değinilir. Örneğin, evin reisi olan baba, çocuklar için bazen korku verici olsa da, fedakâr ve çocuklarını düşünen birisi olarak betimlenmiştir.

(51) "Jishin, kaminari, kaji, oyaji"

Deprem, yıldırım, yangın, baba.

(Hayatta en korkunç şeyler deprem, yıldırım, yangın ve babadır.)

(52) "Chichi wa ko no tameni kakusu"

Baba çocuk için gizler.

(Baba çocuğunu düşünerek, çocuğun hata ve yanlışlarını diğer kimselerden gizler ve kendi üzerine alır.)

(53) "Ko wo shiru koto chichi ni shiku wa nashi"

Çocuğu en iyi babası bilir.

Aile içerisinde kadının üstlendiği belki de en önemli rol anneliktir. Japon atasözlerinde anne, çocukları için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan ve çocuklar üzerinde babaya kıyasla daha etkili bir birey olarak ele alınmaktadır.

(54) "Onna wa yowashi saredo haha wa tsuyoshi"

Kadın zayıf ancak anne güçlüdür.

(55) "Haha ga yaseru to ko ga futuru"

Anne zayıflayınca çocuk şişmanlar.

(Anne çocukları için zahmet çeker ve zayıflar. Buna karşılık çocuklar büyür ve gelişir.)

(56) "Onna shichibu ni otoko sanbu"

Kadına yedi pay, erkeğe üç pay.

(Annenin çocuk üzerindeki etkisi, babaya göre çok daha fazladır.)

Birçok atasözünde, çocuklara büyük sıkıntılar çekerek kendilerini yetiştiren anne babalarının kıymetini bilmeleri ve onlara gereken değeri vermeleri öğütlenir. Anne babaya hürmet etmek, özellikle yaşlandıklarında yanlarında olmak ve maddi-manevi ihtiyaçlarını karşılamak (*oya kôkô*), Japon kültüründe önemsenen değerlerden birisidir. Birçok atasözünde, çocukların anne babalarına gereken değeri ve önemi vermeleri, onları hoşnut tutmaları öğütlenmektedir.

(57) "Itsu made mo aru to omouna oya to kane"

Anne baba ve paranın sürekli seninle birlikte olacağını zannetme.

(58) "Chichi no on wa yama yori mo takaku haha no on wa umi yori mo fukashi"

Babadan görülen iyilik dağlardan bile yüksek, anneden görülen iyilik denizlerden bile derindir.

(Anne babanın sevgisi ve fedakârlığı hiçbir şeyle ölçülemez.)

(59) "Haka ni futon wa kiserarezu"

Mezara yorgan seremezsin.

(Kişi, anne babası hayattayken onlara değer vermeli, onları hoşnut tutmalıdır. Kişi, anne babası öldükten sonra mezarlarına yorgan serse bile anlamı olmaz.)

(60) "Fubo imaseba tôku asobazu"

Anne baban hayattaysa uzaklara gitme.

(Kişi, anne babası hayattayken elinden geldiğince onlarla birlikte olmaya çalışmalıdır.)

(61) "Kôshi hi wo oshimu"

Hayırlı evlat geçip giden her güne üzülsün.

(Hayırlı evlat, yaşlı anne babasının fazla yaşamayacağını düşünerek, geçip giden her güne çok üzülsün.)

(62) "Hato ni sanshi no rei ari"

Güvercinde bile üç dal saygısı vardır.

(Güvercin bile kendisini yetiştiren anne babasına duyduğu saygıdan dolayı üç dal aşağısına konar.)

2.4. Çocuk

Ailenin temel ve önemli unsurlarından biri çocuktur. Çocuk, eşleri birbirine bağlayan, hayatı ve evliliği daha anlamlı kılan ve eve neşe getiren bir varlıktır. Çok sayıda Japon atasözünde çocuğun önemi vurgulanmakta ve çocuk sahibi olmak tavsiye edilmektedir.

(63) "Motsu beki mono wa ko"

Sahip olunması gereken şey çocuktur.

(64) "Ko ni sugitaru takara nashi"

Çocuktan daha değerli hazine yoktur.

(65) "Kodomo wa kamisama no sazukarimono"

Çocuk, Tanrının armağanıdır.

(66) "Toshi toreba kane yori ko"

Yaşlandığında para değil çocuk.

(Kişi yaşlandığında en büyük desteği para değil çocuk olur.)

Çocuk sayısı da, bazı atasözlerinin konusunu oluşturur. İdeal çocuk sayısı olarak tek çocuğun tavsiye edildiği atasözüne rastlansa da, çoğunlukla üç çocuğun iyi olduğu kabul edilir. Sıralama olarak ise, birinci çocuğun kız, ikinci çocuğun erkek olması ideal kabul edilir.

(67) "Ko san nin kodakara"

Üç çocuk küçük bir hazinedir.

(68) "San nin komochi wa waraute kurasu"

Üç çocuğu olan gülererek yaşar.

(69) "Ichi hime ni tarô"

Birinci prenses, ikinci Tarô.¹

(İlk çocuğun kız, ikinci çocuğun erkek olması çocuk yetiştirirken idealdir.)

Çocuğun yetişmesinde, kuşkusuz anne babanın rolü ve sorumluluğu büyüktür. İrsi özelliklerin yanı sıra çocuğun yetiştirilme tarzı da, çocuğun karakter ve davranışlarının şekillenmesinde etkilidir. Çocuk, anne babasından ne görürse onu öğrenir ve yaşamında onu uygular. Çok sayıda atasözünde, çocuğun gelişimi ve yetiştirme sürecinde anne babanın bu önemli rolüne değinilmektedir.

(70) "Oya ni ninu ko wa onigo"

Anne babasına benzemeyen çocuk şeytanın çocuğudur.

(71) "Uri no tsuri ni nasubi wa naranu"

Su kabağının sapından patlıcan yetişmez.

(Her anne baba, kendine benzeyen çocuklar yetiştirir.)

(72) "Sono ko wo shirazareba sono haha wo miyo"

Çocuğu tanımak istersen annesine bak.

(73) "Yome wo moraeba oya wo morae"

Gelin alacaksan anne babasını al.

Bazı atasözlerinde çocuk yetiştirmeye ilişkin bazı noktalara dikkat çekilmektedir. Özellikle, anne babanın disiplin ve ciddiyetten ödün vermemeleri, çocuğu şımartacak davranışlardan kaçınmaları, çocuğu çeşitli zorluklara alıştırmaları tavsiye edilmektedir.

(74) "Jibo ni haishi ari"

Yumuşak annenin çocuğu hayırsız olur.

(75) "Oyaji to nanban wa karai hodo ii"

Babanın ve biberin acısı iyidir.

(76) "Oya no amacha ga doku ni naru"

Anne babanın tatlı çayı zehir olur.

(Anne babanın çocuğa karşı aşırı hoşgörölü tavırları ileride çocuğa zarar verir.)

(77) "Onna wa sagete sodate yo"

Kız çocuğunu alçak gönüllü yetiştir.

¹ Tarô: ilk erkek çocuğa verilen yaygın isimlerinden birisidir.

(Kız çocuğu, gelin gittiği yerde sıkıntılara katlanabilecek şekilde zorluklara alıştırtılarak yetiştirilmelidir.)

(78) "Kawaii ko ni wa tabi wo saseyo"

Sevimli çocuğunu yolculuğa çıkar.

(Farklı yerleri gezip görerek çeşitli bilgiler kazanması çocuk için çok faydalıdır.)

Ataerki Japon toplumunda, erkek çocuğun konumu kız çocuğundan daha yüksek olmasına rağmen, erkek çocuk ile ilgili atasözlerinin göze çarpmaması, buna karşılık kız çocuklarına ilişkin çeşitli atasözlerinin bulunması ilgi çekicidir.

(79) "Musume san nin moteba shindai tsubusu"

Üç kızın olursa tüm servetin elden gider.

(Kız çocuğunu evlendirmek çok masraflıdır.)

(80) "Nusubito no ban wa dekiru ga musume no ban wa dekinu"

Eşyana bekçilik edebilirsin ama kızına bekçilik edemezsin.

(Her kız çocuğu, gün gelir gönlünü bir erkeğe kaptırır.)

(81) "Hako iri musume ni mushi ga tsuku"

Özenle yetiştirilen kız çocuğuna böcek konar.

(Her kız çocuğu, gün gelir gönlünü bir erkeğe kaptırır.)

(82) "Chô ai kôjite ama ni suru"

Aşırı sevgi, kızı rahibe yapar.

(Anne baba, kız çocuğunu çok sevdiği için evlendirmek istemez. Sonunda da gelin gönderecek yaşı geçer ve evde kalır.)

2.5. Kardeşler

Kardeşlik, önemli kan bağlarından biridir. Birçok Japon atasözünde kardeşliğin önemi ve kardeşler arasındaki sıkı bağdan bahsedilmektedir. Bu konudaki atasözlerinde, kardeşler arasındaki sevgi, kardeşlerin birbirlerini gözetip kollamaları, kardeşlerin birbirlerini tamamlamaları ve birbirlerine destek olmaları gibi olgular ele alınmaktadır.

(83) "Kyôdai wa goshô made no chigiri"

Kardeşlik ahirette bile devam eder.

(84) "Keitei wa shusoku nari"

Kardeşler el ve ayak gibidir.

(85) "Kyôdai wa ryô no te"

Kardeşler iki el gibidir.

(86) "Tan nareba sunawachi oreyasuku shû nareba sunawachi kujikegatashi"

Tek olursa kırılır, çok olursa dayanır.

(Kardeşler birbirine bağlı ve birbirine destek ve yardımcı olurlarsa dışarıya karşı güçlü olurlar.)

(87) "Kyôdai genka wa kamo no aji ga suru"

Kardeş kavgası ördek eti gibi tatlıdır.

(Kardeşlerin kavga etmesi birbirlerini sevmelerinden kaynaklanır.)

Bununla birlikte, zaman zaman kardeşler arasındaki bağın ve kardeşlik ilişkisinin istenilen düzeyde güçlü olmayabileceğine de değinilir.

(88) "Kyôdai wa issei"

Kardeşlik ancak bir nesil.

(Kardeşlik, sadece bir ömürle sınırlıdır.)

(89) "Kyôdai wa tanin no hajimari"

Kardeşlik yabancılığın başlangıcıdır.

(Birbirine çok bağlı kardeşler bile evlendikten sonra kendi yollarını çizmeye başlar. Böylece kardeşler birbirinden uzaklaşır ve sonunda birbirlerine yabancı gibi davranmaya başlar.)

2.6. Gelin ve Kaynana

Japon atasözlerinde, gelin ile kaynana arasındaki çekişme ve husumet nükteli ifadelerle dile getirilmektedir. Geleneksel Japon ailelerinde gelinin, kayınbaba ve kaynana ile birlikte aynı evde yaşamak ve onlara hizmet etmek zorunda kalması, gelin ve kaynana arasındaki geçimsizliğin temelini oluşturmuştur. Bu yüzden, gelin-kaynana ilişkisine dair Japon atasözlerinde, gelin ve kaynana arasında sonu gelmez bir rekabet ve düşmanlık esprili anlatımlarla betimlenmektedir.

(90) "Yome to shûto wa saki no yo no teki dôshi"

Gelin ve kaynana ahirette bile birbirinin düşmanıdır.

(91) "Yome no rusu wa shûto no shôgatsu"

Gelinin evde olmayışı kaynana için yılbaşıdır.

(92) "Akinasu wa yome ni kuwasuna"

Sonbahar patlıcanını geline yedirme.

(Sonbahar patlıcanı lezzetli olduğundan, kaynanalar gelinlerine yedirmek istemez.)

(93) "Shûto no ada wo yome ga utsu"

Kaynananın intikamını gelin alır.

(Kaynanasından eziyet gören gelin, intikamını kaynana olunca kendi gelininden alır.)

(94) "Hata to shûto wa okusaki ga nai"

Dokuma tezgâhı ve kaynanayı koyacak yer bulunmaz.

(Her ikisi de nadiren işe yarar ve gereksiz yer işgal eder.)

(95) "Mugi to shûto wa fumu ga yoi"

Buğday ile kaynanayı ezmek gerekir.

(Kaynanaya her zaman baş eğmek yanlıştır, gerektiğinde karşı koymak gerekir.)

2.7. Torun

Japon atasözlerinde, torun son derece sevimli, yaşama renk ve heyecan katan bir varlık olarak betimlenir.

(96) "Nikui yome kara kawaii mago ga umareru"

Sevimsiz gelinden sevimli torun doğar.

(Gelin sevilmeğe bile torun sevilir. Gelinini sevmediği için torununu sevmeyen kimse yoktur.)

(97) "Mago wa ko yori kawaii"

Torun çocuktan tatlıdır.

(98) "Uchi mago yori soto mago"

İç torundansa, dış torun (daha tatlıdır).

(Erkek çocuktan olan değil, kız çocuktan doğan torun daha sevimli olur.)

(99) "Mago wa kite yoshi, inde yoshi"

Torunun gelmesi de, gitmesi de iyidir.

(Torun gelişiyse eve neşe saçar. Ancak bir süre sonra gürültü etmeye başlar, ortalığı dağıtır ve baş ağrıtır. Dönüşüyle birlikte her şey eski sakin hâline döner.)

10. Değerlendirme

Japon atasözlerinde "aile" ve "akrabalık" kavramlarına ilişkin olarak vurgulanan temel düşünce ve algılamalar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

(a) Aile sahibi olmanın önemine dikkat çekilmekte ve toplumun temel yapı taşı olarak aile kurumu yüceltilmektedir. Toplumsal birer olgu olmanın ötesinde, evlilik ve aile kurumlarına kutsallık atfedilmektedir.

(b) Kimi atasözlerinde, mutlu bir evlilik için eşlerin taşınması gereken bazı özelliklere değinilmekte ve yanlış eş seçiminin kişi için büyük bir felaket olacağı uyarısı yapılmaktadır.

(c) Geleneksel görücü usulü evliliklerinde önemli rol oynayan çöpçatanın üstlendiği görev ve çöpçatanın abartılı sözlerine karşı temkinli davranılması gerektiği nükteli bir üslupla dile getirilmektedir.

(ç) Mutlu bir evlilik için eşlerin birbirine bağlılığı, birbirlerine duydukları sevgi, saygı ve sorumluluğun büyük önem taşıdığına altı çizilmektedir.

(d) Evde egemen güç "erkek" olmakla birlikte, evin düzen ve huzurunu sağlayan, evi çekip çeviren bir güç olarak "kadın"ın aile içerisindeki konumuna dikkat çekilmektedir. Bununla birlikte kadının evde hâkimiyeti ele geçirmesi ve kocanın üzerinde otorite kurması ise hoş karşılanmamaktadır.

(e) Kimi atasözlerinde, evliliğin her zaman yolunda gitmeyebileceği ve eşlerin kolaylıkla birer yabancı hâline gelebilecekleri vurgulanmaktadır. Bu bağlamda boşanma normal bir süreç olarak algılanmaktadır.

(f) Çocuk, eşleri birbirine bağlayan, hayatı ve evliliği daha anlamlı kılan ve eve neşe getiren bir varlık olarak tanımlanmakta ve çocuk sahibi olmak tavsiye edilmektedir.

(g) Anne babanın başlıca görevi çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmek olduğu ve anne babanın çocuklarını yetiştirmek için büyük sıkıntılara katlandıklarına değinilmektedir.

(h) Çocuğun yetişmesinde anne babanın rolü ve sorumluluğunun büyük olduğu, çocuğun kişiliğinin şekillenme sürecinde anne babaya büyük görevler düştüğü vurgulanmaktadır. Bu yüzden, anne babanın çocuk yetiştirirken ciddi ve disiplinli olmaları ve çocuğu en iyi şekilde yaşama hazırlamalarının önemi üzerinde durulmaktadır.

(ı) İdeal çocuk sayısı olarak tek veya üç çocuğun iyi olduğuna ilişkin atasözlerinin varlığı ilgi çekicidir. Yine, ataerkil Japon toplumunda, erkek çocuk ile ilgili atasözünün göze çarpmaması ve kız çocuklarına ilişkin çeşitli atasözlerinin bulunması ilginç bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır.

(i) Çocuğun, anne babanın gözünde son derece sevimli bir varlık olduğu anlatılmakta ve çocuğa karşı duyulan bu sevginin zaman zaman anne babanın çocukla ilgili gerçekleri görmesini engellediğine yönelik uyarılar yer almaktadır.

(j) Çocuklara büyük sıkıntılar içinde kendilerini yetiştiren anne babalarının kıymetini bilmeleri ve onlara gereken değeri vermeleri öğütlenmektedir. Anne babaya hürmet etmenin, özellikle yaşlandıklarında yanlarında olmanın ve maddi-manevi ihtiyaçlarını karşılamanın (*oya kôkô*), Japon kültüründe önemsenen değerlerden birisi olduğunun altı çizilmektedir.

(k) Çocukların can sıkıcı da olsa, anne babanın fikrine önem vermeleri ve anne babanın nasihatlerini can kulağıyla dinlemeleri tavsiye edilmektedir.

(l) Önemli kan bağlarından biri olan kardeşliğin önemine dikkat çekilmektedir. Buna göre kardeşler birbirlerini sevmeli ve zor zamanlarında birbirinin yardımına koşmalıdır. Bununla birlikte, zaman zaman kardeşler arasındaki bağın sanıldığı kadar güçlü olmayabileceğine de değinilmektedir.

(m) Gelin ile kaynana arasındaki çekişme ve husumet nükteli ifadelerle vurgulanmaktadır.

(n) Torunun son derece sevimli, yaşama renk ve heyecan katan bir varlık olduğuna değinilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksan, Doğan; (1990), *Her Yönüyle Dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu
- Aksan, Doğan; (1996), *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınları.
- Aksoy, Ömer Asım; (1989), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Ergan, Güngör; (1999), “Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Aile ve Akrabalık Anlayışı”, Uluslararası III. Türk Kültürü Kongresi (25-29 Eylül 1999). Cilt: II, Ankara.
- Gakken; (1998), *Kotowaza Jiten*. Tokyo: Gakken.
- Hatipoğlu, Vecihe; (1972), *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ishida H. , Nakao, K. ve Kondô, H.; (2011), *Gendai no kaisô shakai 2*. Tokyo: Tokyo Daigaku Shuppankai.
- Adachi, K. Kyushu University, *Shakaigaku no kiso chishiki*
http://www.lit.kyushu-u.ac.jp/~adachi/academic%20articles/Social%20Welfare/sw_kisochishiki.pdf#search='社会学 家族 最小'
Erişim tarihi: 16.01.2012
- Miyagoshi, Ken; (1991), *Koji Kotowaza Jiten*. Tokyo: Ôbunsha.
- Morioka, Kiyomi; (1972), *Kazoku Shakaigaku*. Tokyo: Tokyo Daigaku Shuppankai.
- Püsküllüoğlu, Ali; (2002), *Türk Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Sağlam, Musa Yaşar; (2004), *Atasözleri – Kaybolan Kültür Mirasımız*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Saitô Y. ve Misumi, K.; (2011), *Gendai no kaisô shakai 3*. Tokyo: Tokyo Daigaku Shuppankai.
- Sanseidô; (1997), *Kotowaza Kanyôku Jiten*. Tokyo: Sanseidô.
- Satô Y. ve Ojima, F.; (2011), *Gendai no kaisô shakai 1*. Tokyo: Tokyo Daigaku Shuppankai.
- Shin Kokugo Kenkyûkai; (1994), *Kotowaza Jiten*. Tokyo: ABC Insatsu.
- Tanno, Akira; (1999), *Kotowaza Jiten*. Tokyo: Nihon Jitsugyô Shuppansha.
- Tüm, G.; (2010), “Atasözlerinin Değişik Kültür ve Dilleri Anlamadaki Rolü”, *Turkish Studies*, Volume 5/4, 663-678.
- Watanabe, Shizuo.; (Ed.) (1993), *Nihon Rekishikan*, Tokyo: Shôgakukan.